

Sorbus 'Pink Pearl'

Sorbus aff. koehneana (S. "fruticosa")

Sorbus 'Pink-Ness'

SORBUS

Dendroflora
Nr 31 - 1994

NIEUWE LIJSTERBESSEN UIT ZWEDEN

R. BENGTSÖN¹⁾

Vanaf 1980 is er op de Afdeling Tuinbouw van de Landbouwwuniversiteit in Alnarp een intensief kruisings- en selectieprogramma met als doel het verbeteren van het sortiment van de Zweedse boomkwekers. De aandacht richt zich op enkele geslachten, *Acer*, *Malus*, *Sorbus* en *Spiraea*. Bij *Acer* is er een selectieprogramma in herkomsten van *A. rubrum* uit het noordoosten van het areaal. Het onderzoek met *Malus* is in de eindfase. Bij *Spiraea* zijn gedurende de laatste drie jaar ongeveer 150 kruisingen verricht.

De keuze van *Sorbus* werd onder meer ingegeven door de grote verscheidenheid aan *Sorbus* in enkele botanische tuinen en privécollecties. In feite was daar vanuit de boomkwekerij weinig aandacht voor geweest. Zeer interessant materiaal in dit verband vormden de lijsterbessen, die in de jaren dertig door de Zweedse botanicus Harry Smith in China waren verzameld. Ook uit wetenschappelijk oogpunt bezien, was deze collectie nog niet bestudeerd en beschreven.

Andere redenen voor de keuze van *Sorbus* waren de geringe standplaatseisen en de vaak bescheiden afmetingen van lijsterbessen en meelbessen. Daardoor zijn ze zeer geschikt voor gebruik in de moderne, doorgaans kleine privétuinen in Zweden. Een onderdeel van het onderzoek was ook een evaluatie van het bestaande sortiment. De algemene bevinding was, dat een aanzienlijk deel voor Zweden ongeschikt was. Zo waren de meeste cultivars van de Lombarts-hybriden in Zweden onvoldoende winterhard.

Bij het onderzoek was het ook van belang, dat nieuwe selecties duidelijk moesten verschillen van de Gewone lijsterbes (*Sorbus aucuparia*), omdat die in Zweden zeer algemeen voorkomt en bekend is. Het ging dus vooral om andere vruchtkleuren dan (oranje-)rood. Ook planten met een felle herfstkleur zijn van betekenis en zeer in trek.

Winterhardheid is bij de selectie een belangrijk criterium. Wanneer planten op het selectieveld in Alnarp - gelegen in het zuiden van Zweden - gunstig zijn beoordeeld, dan worden ze vervolgens op hun winterhardheid getoetst op proefvelden in het midden en noorden van het land. De diverse klonen worden beoordeeld door een commissie bestaande uit boomkwekers, landschapsarchitecten, beheerders van groenvoorzieningen, vertegenwoordigers van organisaties van tuinbezitters en onderzoekers. Een kloon die uiteindelijk gunstig wordt beoordeeld, wordt benaamd en krijgt de status van E-plant. Dit laatste wordt vermeld op de etiketten in de kwekerijen en de tuincentra. Tot nu toe worden de nieuwe cultivars niet kwekersrechtelijk of anderszins beschermd. Een van de redenen is, dat het Department of Horticulture geen mogelijkheden heeft om de naleving ervan te controleren. Enkele van de hierna genoemde cultivars zijn ook al in Nederlandse kwekerijen aanwezig, maar ik ben toch erg blij, dat mij de mogelijkheid is geboden, aan deze planten via Dendroflora meer bekendheid te geven.

Het kruisings- en selectieprogramma is nog niet afgerond. Op dit moment worden nog enige kruisingspopulaties bestudeerd, waarvoor enkele van de hierna genoemde nieuwe cultivars als moederplant zijn gebruikt.

Sorbus 'Birgitta'

Dit is een boom met een opgaande groeiwijze tot 5 à 6 m hoog en met dichte kroon. De bladeren zijn blauwgroen. De kleur van de vruchten is geel. Deze cultivar heeft zeer gezond blad en groeit goed op bijna elke standplaats.

'Birgitta' werd geselecteerd uit zaailingen in de privéverzameling van de *Cotoneaster*- en *Magnolia*-specialist Karl Evert Flinck. Deze waren gekweekt van ruim 25 jaar geleden in Kew Gardens verzameld zaad van een Lijsterbes, die aldaar stond geëtiketteerd als *S. matsumurana*. De originele boom kon in Kew niet meer worden achterhaald. 'Birgitta' was de enige plant met gele vruchten en is genoemd naar mevrouw Flinck.

¹⁾ Institutionen för Trädgårdsvetenskap, Sveriges Landbrukuniversität, Alnarp, Zweden.

Sorbus 'Dodong'

Deze Lijsterbes groeit krachtig met stevige takken en wordt uiteindelijk tot 10 m hoog. De grote geveerde bladeren verkleuren in de herfst naar felrood. De kleine vruchten zijn peervormig en oranje-rood. De boom is enigszins gevoelig voor nachtvorst, maar herstelt zich zeer snel. In de herfst ziet het blad er duidelijk het meest fris uit van alle lijsterbessen. Het is een interessante aanvulling in het sortiment.

Sorbus 'Dodong' werd geselecteerd uit een populatie zaailingen, gekweekt van zaad dat door Tor Nitzelius in 1976 op het ten oosten van Korea gelegen eiland Ullung Do werd verzameld. De cultivar is genoemd naar de haven van dit Koreaanse eiland. Hugh McAllister rekent de Lijsterbes van dit eiland tot *S. commixta*. Anderen zijn het daar niet mee eens. Om die reden is geen soortnaam vermeld.

Sorbus incana

Deze soort groeit uit tot een kleine, smalle boom met een sterk doorgaande harttak en uiteindelijk een piramidale kroon. Het grijsgroene, enkelvoudige blad krijgt een rode herfstkleur. De vruchten zijn rood. De originele boom was na 40 jaar 7 m hoog en slechts 3 m breed. Deze soort kan het beste worden geënt op *S. intermedia*.

S. incana werd beschreven in de monografie van Hedlund, maar is verder niet in het wild bekend. De beschrijving werd gebaseerd op een boom in de botanische tuin van Uppsala, die in 1832 uit Hamburg was verkregen, mogelijk van boomkwekerij Booth. Hedlund vond de boom intermediair tussen *Sorbus aria* en *S. torminalis*. Eigenlijk zou een goede cultivarnaam meer op zijn plaats zijn.

Sorbus 'Rosmari' – zie kleurenfoto blz. 89

Dit wordt een middelgrote boom van 5 à 6 m hoog met een ronde kroon. Het geveerde blad is grijsgroen en krijgt een roze tot oranje herfstkleur. De vruchten zijn helder donkerroze.

Deze cultivar werd geselecteerd in de botanische tuin van Uppsala. De boom was geëtiketteerd als *Sorbus koehneana*. Van de herkomst is verder alleen bekend dat deze als plant (of zaad) door Nils Hylander uit Göteborg naar Uppsala werd gebracht. Het is een duidelijke verbetering van *S. × arnoldiana* 'Kirsten Pink'.

De bovengenoemde selecties werden gedurende een aantal jaren op proefvelden getest. Hoewel deze cultivars niet speciaal op resistentie tegen ziekten en plagen werden getest, werden zij in die periode hierdoor niet aangetast.

SUMMARY

Since 1980 a selection and breeding programme has been carried out at the Department of Horticulture of the Swedish University of Agricultural Sciences at Alnarp, Sweden, with some woody plants, amongst them *Sorbus*. Interesting collections in Sweden and a special need for middlesized ornamental trees were important reasons to choose *Sorbus*. The research is not finished yet, but four selections have already been named and released. They were tested for winter hardiness at several locations in Sweden and judged by an official committee of nurserymen and users. Such plants are labelled in the trade in Sweden as E-plants. The four new *Sorbus* are briefly described in this article.

ZUSAMMENFASSUNG

Seit 1980 werden in der Abteilung Gartenbau der Schwedischen Gartenbauuniversität in Alnarp Kreuzungs- und Selektionsuntersuchungen an Gehölzen betrieben, darunter auch *Sorbus*. Interessante Sammlungen in Schweden und der Bedarf an mittelgroßen Zierbäumen für private Gärten waren mit ausschlaggebend dafür, daß der *Sorbus* ausgewählt wurde. Die Untersuchung ist noch nicht abgeschlossen, aber vier Selektionen wurden bereits benannt und verbreitet. Sie werden an verschiedenen Stellen in Schweden auf ihre Winterhärte getestet und durch eine offizielle Kommission, bestehend aus Baumschulern und Verwendern, beurteilt. Pflanzen, die in Schweden aus diesem Test und der Beurteilung gut hervorgehen, erhalten den Status E-plant. Die vier Ebereschen werden in diesem Artikel kurz beschrieben.